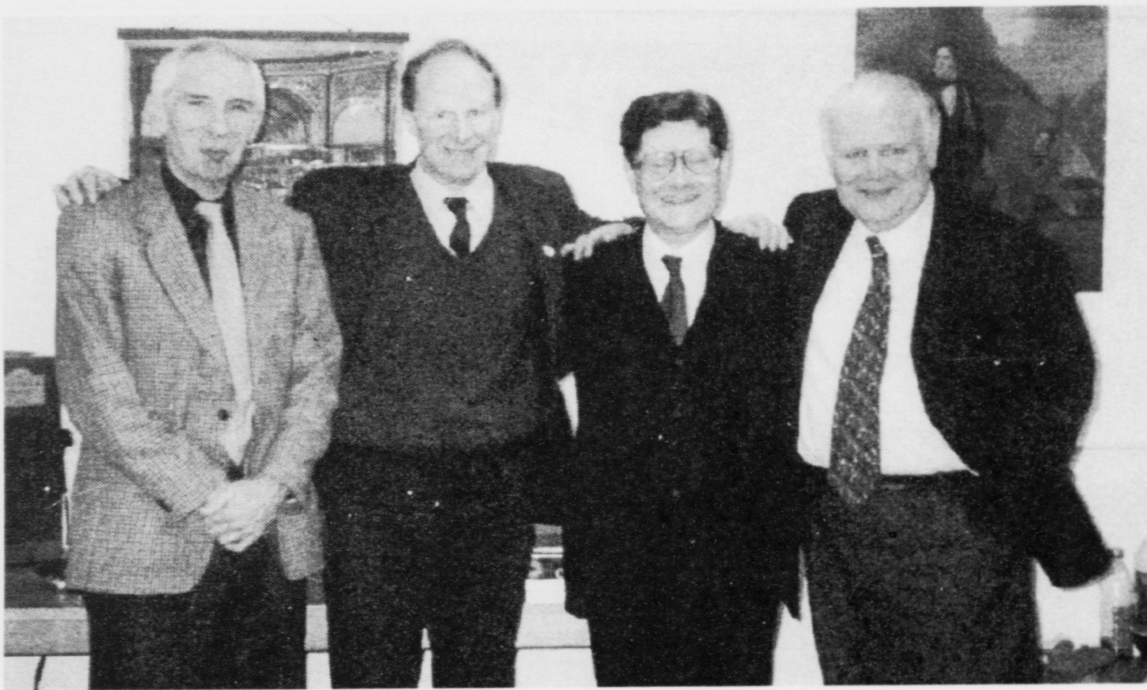

Væleydnað verja lokin.
Frá vinstri: opponent-
arnir Dr. Peter Graves,
professari, Dr. Derrick
McClure, professari,
Tórður Jóansson og veg-
leiðarin Gert Romberg,
yvirlektari

Tórður Jóansson, doktari í málfrøði:

Hetta hevur verið eitt øgiligt putl

ÁKI BERTHOLDSSEN

- Tað er ein stórir spurningur um føroyingar hava verið so avbyrgdir frá umheiminum upp íggjøgnum tíðirnar, sum flestu granskarar vilja vera við.

Tað er Tórður Jóansson, nýklaktur doktari í málfrøði, sum ivast.

Tað eru eini 15 ár síðani at hann fór at hugsa henda tankan, um tað kundi bera til, at vit høvdu verið so fullkomiliga avbyrgdir, sum tey flestu halda.

- Vit eru bara 150 fjórðingar úr Hetlandi og góðar 200 fjórðingar úr Skotlandi.

Bæði skotar og onglendingar hava verið sjófarandi tjóðir í öldir.

- Hvussu kann tað so bera til, at teir ikki onkuntíð hava verið í Føroyum eisini?

Tórður Jóansson varð so hugtakin av hesum spurningi, at hann setti sær fyrri at kanna hetta nærri.

Úrslitið av hesum kann-ingum fírdi fyrri eini viku síðani til, at hann varð útnevndur doktari í málfrøði við lærda háskúlan í Aberdeen.

Hetta hendi 100 ár eftir, at fyrsti føroyski doktari í málfrøði, Dr. Jacobsen, fekk sitt doktarahet.

Til stuttleika kann nevast, at eitt lektarastarv, sum Dr. Jacobsen fekk í lærda háskúlanum, í Aberdeen, í

1914, var einasta fasta starv, hann hevði.

Men hann hevði tað stutt. - Hann hevði ikki hildið meiri enn seks fyrilsetrar, tá ið hann fór til Danmarkar at pakka. Men 1. heimsbardagi forðaði honum í at sleppa aftur til Skotlands og hann doyði í Danmark, áðrenn kríggið var av.

- Men dr. Jacobsen er enn vælkendur á skúlanum í Aberdeen og enn brúka bæði studentar og granskarar tað tilfar nógv, sum liggur eftir hann, sigur Tórður Jóansson.

Í 1933 varð Chr. Matras doktari í Málfrøði. Og tá ið Tórður Jóansson seinnapartin 24. januar varð sína doktararitgerð, bleiv hann sostatt okkara triði doktari í málfrøði.

Og tað byrjaði alt sum sagt við, at hann setti sær tann søguligum og landafrøðiliga spurningin um tað veruliga kundi bera til, at vit høvdu verið so fullkomiliga avbyrgdir frá umheiminum, hóast bæði Skotland og Ongland eru so tætt við.

Fiskaðu her í miðöld

Tórður Jóansson sigur, at tað eru eisini ymsar søguligar ábendingar um, at tað hevur verið meiri samband ímillum okkum og næstu grannar okkara, Ongland og Skotland, enn vit higartil hava hildið.

- Skotar komu undir Føroyar at fiska longu í 16. öld. Hetta komst av, at hálendingar vóru famir at fiska undir Bretlandi og av tí sama blivu skotar trokaðir av sínum egnum grunnum og rýmdu tí norður higar.

Tórður Jóansson heldur, at tað er lítið hugsandi at teir ikki eisini eru komnir í samband við føroyingar.

Hann sigur, at hann setti sær fyrri at kanna hesi víður-skifti.

Men hann ivaðist í, hvussu hann kundi bera seg at, tí hann er ikki søgufrøðingur.

Men hann er málfrøðingur. Og hann helt, at eitt, hann hevði fortreytt fyrri at kanna, var um føroyskt mál á nakran hátt var ávirkað av enskum.

- Eg visti, at tað eru nógv orð í føroyskum, sum ikki hava sín uppruna í norrønum máli. Og ein máti at vita, um samband hevði verið ímillum Føroyar og næstu grannar okkara, var at kanna, um nókur ávirkan úr enskum var at hóma í føroyskum máli.

Sjálvur ivaðist hann ikki í, at so var, tí tá ið hann blaðaði íggjøgnum orðabókina hjá Svabo frá uml. 1800, kom hann fram á ein hóp av orðum, sum máttu verða komnir úr enskum.

Tórður Jóansson sigur, at tá var tað, at tankin stakk

seg upp um at skriva ein bók um ensk lánorð í føroyskum frá elstu tíðum til í dag.

Tá ið eg greiddi pápa mínum, gamla landslækninum, frá ætlanum mínum, gav hann mær tey góðu ráð at syrgja fyrri, at fáa mær kóna, fálga vegleiðing og mælti mær til at fara til Bretlands. Tí hann helt, at skuldi eg undir nakað tilíkt, skuldi tað gerast orðiligt.

Tórður Jóansson sigur, at tað var ikki fyrrenn í 1993, at hann tók endaliga avgerð um at fara undir doktararitgerðina. Hann søkti um at sleppa á lærda háskúlan í Aberdeen at skriva hana, og tað leyst og liðugt beinanvegn.

Sama summar fór hann niður til Aberdeen, og har fekk hann góðar umstøður, eigna skrivstovu á universitetinum, beint við bókasavnið.

- Tað gingu ikki meiri enn 3-4 mánaðir, vit funnu út, at hetta var veruliga nakað, at byggja víðari á.

- Vegleiðarin, mælti mær eisini til at halda fram, hóast hann kassaði nógv av tí fyrsta, eg skrivaði. Men tá ið vit vóru komnir á røttu kósina, gekk tað hampiliga væl.

- Tórður Jóansson sigur, at hann var í Aberdeen í tvey ár. Tá kom hann aftur til Føroyar og gjørdi ritgerð.

ina lidna her, samstundis sum hann undirvísti í studentaskúlanum í Kambdali.

Síðsta summar var endaliga handritið liðugt og sent skúlanum innbundið í trim-um eintøkum. Síðani hava mótmenninir lisið ritgerðina og 24. januar varð Tórður Jóansson hana og varð útnevndur doktari í málfrøði.

Ritgerðin er drúgv. Hon er um 300 síður.

Nógv putl

Tórður Jóansson sigur, at hetta hevur verið eitt øgiligt putl.

Hann byrjaði seinast í áttatiárunum við ensk-føroysku orðabókini hjá Jóanesi av Skarði og royndi at samanbera orð í henni við føroysku týðingarnar.

Aftaná var allur Svabo gjøgnumgingin og síðani eru allar møgulegar orðabøkur pløgdar íggjøgnum bæði føroyskar og enskar.

Fyrsta stigið var at skriva upp øll orðini, sum líktust.

Orðini vóru so skrivað á seðlar, og síðani á kort, og tá var upprunin til orðið víðmerktur, og eisini, hvønn form orðini høvdu havt á enskum fyrr. Síðani eru orðini greinað mál- og ljóðfrøðiliga og søguligar metingar eru gjørdar.

Til tað eru aðrar orðabøkur brúktar, serliga upprunafrøðiligar, men eisini norrønar, íslenskar og ymsar norðurlenskar.

Síðani hevur hann roynt at greiða frá, hvussu orðini hava tilpassað seg føroyskt, bæði ljóðfrøðiliga, og týðingarføðiliga, hvat tey merkja, um tey hava broytt týðning, ella um tey kanska hava varðveitt ein gamlan, enskan týðning, sum ikki er til í enskum meiri. Og tað er heilt vanligt.

Tórður Jóansson sigur, at í doktararitgerðini hevur hann skrivað upp 1000 føroysk orð, sum eru lænt úr

enskum máli.

Hann hevur bytt orðini sundur í ymsk tíðarskeið: - Tað eru orð, sum eru komnir í málið fyrri 1600.

Síðani eru orðini bytt sundur í lán orð, sum eru komnir í føroyskt ímillum 1600 og 1800, tey eru mest úr orðabókini hjá Svabo.

Tey nýggjar lánorðini eru bytt sundur í tíðarskeið frá 1800 til 1940 og tey nýggjastu frá 1940 til 1995.

Tórður Jóansson sigur, at heilt nógv lánorð eru elligomul í føroyskum, og tað er beint ímóti tí, nógv hava hildið.

- Eg var ein av teimum sum helt, at øll ensku orðini í føroyskum høvdu samband við skip, sluppi og fiskiskap.

- Men tað er ikki rætt. - Orðini hava samband við alt møgulegt, bæði gerandislív og arbeiðslív á landi, t.d. jarðarbrúk. T.d. er einki at ívast í, at „ripari“ er enska orðið „reaper“ og at „batlari“ er av enska orðinum „butlari“. Batlari er ikki til í føroyskum longur, men tað er ein maður, sum fyllir á flösku.

Hann sigur, at tey flestu eldru lánorðini eru komnir av tí, at bretar hava verið í Føroyum, tí føroyingar hava ikki ferðast so nógv tá á døgum.

- Seinni hevur sambandið gingið báðar vegir, ikki minst tá ið skipsfiskiskapurin tók seg upp.

- Men fyrr í tíðini vóru eisini nógvir føroyingar ymsastaðni í Onglandi og Skotlandi og arbeiddu ella vóru við enskum skipum.

- Eitt nú fóru fleiri fugl-firðingar til Grimsby í 1901 at arbeiða í fiski, og tað kann væl vera, at tað hevur sett sín dám á fuglafjarðarmálið.

- Eisini í tjúgunum og tríatiárum vóru nógvir føroyingar við bretsnum skipum.

- Hvussu skjótt tað er hjá einum orði at koma inn í málið, vísir Tórur Jóansson við einum dømi úr Vík, har hann býr.

- Fyrr í öldini var ein víkarmaður við enskum trolara. Heimafur við sær hevði hann orðið „tool“, sum merkir amboð.

Og enn tann dag í dag savna víkarmenn „tulini“ saman og tá ið konurnar eru farnar út við stokkum, og skulu heimafur, savna tær „tulini“ saman. - stokkar nóða og tað, sum hartil hoyrir.

Stóran týðning

Seinastu árin hevur aftur